

ควายชน: ประเพณีเฉพาะถิ่นของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Buffalo Fighting: Local traditions of Koh Samui People, Surat Thani

ธนกรณ์ ทองนุ้ย^{1*}, เก็ดถวา บุญปรากฏ², ณฐพงษ์ จิตรนิรัตน์³ และพรพันธ์ เขมकुณาศัย²
Tanakorn Thongnui^{1*}, Kettawa Boonprakarn², Nathapong Chittranirotana³
and Phornphan Khemakunasai²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Graduate student, Program in M.A. (Thai Studies), Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

² Assistant professor Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

³ รองศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

³ Associate professor Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

* Corresponding author, E-mail: armsamui.2534@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาลักษณะควาย และการเลี้ยงควายชน 2) ประเพณีเฉพาะถิ่นการชนควายของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล 17 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเป็นมาของควายชนในพื้นที่เกาะสมุยในอดีตชาวบ้านเลี้ยงควายไว้ไถนาหรือเป็นแรงงานเทียมเกวียน ยามว่างจากการทำนา หรือหลังฤดูเก็บเกี่ยว จึงได้นำควายมาชนกันในพื้นดินหรือสวนมะพร้าวเพื่อความสนุกสนาน บันเทิง ลักษณะควายชนที่ดีได้จากการต่อสู้กันแล้วชนะ จึงได้มีผู้ประมวญลักษณะดีของควายชนไว้การเลี้ยงดูควายชนจะดูแลเป็นพิเศษ ทั้งด้านการกิน การนอน เพื่อให้ควายมีพลังกำลังในการต่อสู้ และนำไปสู่ชัยชนะ 2) ประเพณีเฉพาะถิ่นของการชนควาย มีการเลี้ยงควายที่มีลักษณะดีเพื่อชน มีความเชื่อและพิธีกรรมในการแต่งควายชน การร้ายเวทมนต์คาถา ของขลังให้กับควาย เพื่อหวังชัยชนะ ปัจจุบันประเพณีควายชนเป็นที่นิยมมากขึ้นโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นสร้างสิ่งกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมประเพณีควายชนเพื่อยกระดับการพัฒนาและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่แผ่นดินเกาะสมุยสืบไป

คำสำคัญ: ควายชน, ประเพณีเฉพาะถิ่น

Abstract

This article aims to study 1) the history of the buffalo, buffalo characteristics and raising buffalo for fighting 2) the local tradition of buffalo fighting of the Koh Samui people in Surat Thani Province. Using qualitative research methods to collect data from documents and field work by in-depth interviews from 17 key informants and observing non-participation and were analyzed by descriptive analysis. The results showed that 1) The history of buffalo in the area of Koh Samui in the past, villagers raising buffalo for plowing or being a wagon workforce, free time from farming or after harvesting, brought buffalo to fight in rice fields or coconut groves for entertainment. The good buffalo style is considered from the fight and then wins, so there is a good character of the buffalo. Raising buffalo will take special care in both eating, sleeping, making buffalo more powerful in the fight to win. 2) The local tradition of buffalo fighting has a good buffalo culture that has a strong belief and ritual to decorate buffalo, spell magic, buffalo to win. Nowadays, the buffalo tradition is becoming more popular, especially in tourism. Thus resulting in the conservation of the identity of the local people, creating incentives for promoting buffalo traditions to enhance the development and conservation of local cultural heritage to remain in the land of Koh Samui

Keywords: Buffalo fighting, local traditions

บทนำ

“ควาย” มีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากมายเนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ทำให้วิถีควายกับวิถีคนมีความผูกพันกันอย่างแนบแน่นและยาวนานควายถือเป็นทรัพย์สินและมูลมังหรือมรดกให้ลูกหลานเป็นการออมทรัพย์ที่สำคัญของชาวบ้านและเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้เลี้ยงอีกด้วย แต่ปัจจุบัน ประเทศไทยที่ซึ่งเคยมีควายอยู่เป็นจำนวนมาก และควายไทยเคยถูกจัดให้เป็นควายปลักที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกมีขนาดเล็กลงหลังจากที่มีการตอนควายหนุ่มตัวผู้มีโครงร่างใหญ่ พบว่าดื้อรั้นบังคับยากเป็นเหตุให้ควายลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และจะเห็นได้ว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนรวมถึงรูปแบบการเลี้ยงควายและประเพณีควายชนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากการพัฒนาประเทศ ทำให้การคมนาคมสะดวกมีการใช้เทคโนโลยี มาแทนการใช้แรงงานควาย ขาดแคลนพื้นที่ในการเลี้ยงควาย ส่งผลให้บทบาทสถานะของควายเปลี่ยนไปเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจมากขึ้นบางครั้งจากวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ก็กลายเป็นสินค้าทางการพนันโดยมีรัฐ (เอี่ยม ทองดี, 2543)

ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์เกี่ยวกับการเลี้ยงควายและประเพณีเกี่ยวกับควายชนในอำเภอเกาะสมุย ก็ความเหมาะสมกับสภาพสังคมวิถีชีวิตของคนในอำเภอเกาะสมุย ปัจจุบันทำให้ประเพณีควายชนกลับมามีบทบาทที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิต โดย การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ทำให้ประเพณีควายชน เป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นภูมิปัญญาเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น อำเภอเกาะสมุย ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา และนำไปสู่การอนุรักษ์ประเพณีควายชนอำเภอเกาะสมุยได้ ควายเป็นสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมมีความใกล้ชิดกับงานเกษตรกรรมของคนไทยและประเทศในแถบเอเชียมากที่สุด ชาวนาในอดีตนิยมเลี้ยงควายไว้ใช้แรงงาน

บางท้องถิ่นในประเทศไทยใช้ควายในกิจกรรมสันตนาการ เช่น ที่ชลบุรีประเพณีวิ่งควาย ที่อำเภอเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีกีฬาประเพณีชนควาย และในหลายท้องถิ่นนิยมใช้เนื้อควายเป็นอาหารจึงนับได้ว่าคนไทยรู้จักใช้ประโยชน์จากควายได้หลายประการปัจจุบันมีการใช้แรงงานจากควายลดน้อยลงเพราะนิยมใช้เครื่องจักรหรือรถไถนาแทน บทบาทของฝ่ายจึงเหลือเพียงการเสริมรายได้ในครัวเรือนจากการขายเพื่อใช้เป็นเนื้อและเป็นอาหารเท่านั้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2548 และชลิตา บัณฑวงค์, 2556)

หากพูดถึงประเพณีควายชน แล้วสำหรับในประเทศไทยก็ไม่คุ้นหูคุ้นชินนัก แต่ถ้าหากพูดถึงคำว่าวัวชนหรือชนวัว ก็จะเข้าใจกันเป็นแบบเรื่องได้แต่สำหรับ ควายชน แล้วเป็นที่พาดพิงหนึ่งที่คนเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานี เขารู้กันดีว่าเป็นประเพณีที่มีเพียงเฉพาะในพื้นที่เท่านั้น เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเกาะสมุย บางทีก็เรียกว่า “พินควาย” แล้วแต่จะเรียก แต่เดิมการชนควายเป็นเพียงความนิยมที่เล่นกันเพื่อความสนุกสนานภายในชุมชนหลังฤดูเก็บเกี่ยวเท่านั้น ซึ่งมักจะจัดขึ้นโดยไม่มีการตั้งอะไรมากนัก สนามก็เอาพื้นที่โล่ง ๆ ทั่วไปข้างที่ในนาข้าวที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วเป็นสนามประลองหาตามความสะดวกสบาย การชนแบบนี้เรียกว่าชนควายลาน แต่ในปัจจุบันกลายเป็นเกมกีฬาประเพณีที่ถูกเปลี่ยนไปจากเดิมมีการเลี้ยงควายเพื่อชนโดยเฉพาะ และไม่ใช่ว่าจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวแต่อย่างเดียวแต่มีการพนันขันต่อแทรกเข้ามามีส่วนร่วมด้วยจนถึงทุกวันนี้ และเปลี่ยนจากควายชนบริเวณลานกลายเป็นชนในบ่อนมีการจัดชนเป็นนัดรับ และเป็นคราว ๆ ปัจจุบันพัฒนาการของประเพณีควายชนมีมากขึ้น เกาะสมุยจึงมีความพิถีพิถันในการเลี้ยงควายมาก ควายชนแต่เดิมที่เอาความสนุกสนาน ก็จะมีลักษณะเอาจริงเอาจังมากยิ่งขึ้นมีการคัดเลือกควายเพื่อการชนโดยเฉพาะ มีตำราควายชนแบบของนักเลงควายชนเชื่อถือกันซึ่งตามตำรา หากพูดถึงการชมภายในเกาะสมุยแล้วก็คล้ายกับการชนวัว

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า ความเป็นมาของควายชน ลักษณะควายชน และการเลี้ยงควายเป็นอย่างไร ตลอดจนประเพณีเฉพาะถิ่นการชนควายของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้สืบสานอนุรักษ์ประเพณีควายชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นการเสริมรายได้ให้กับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน นอกเหนือจากการนำควายไปค้าเนื้อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะควายชน และการเลี้ยงควายชน
2. เพื่อศึกษาประเพณีเฉพาะถิ่นการชนควายของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับควาย

ควายมีการเรียกแตกต่างกันไปแต่ละชาติแต่ละภาษา เช่น ภาษาจีนเรียกว่า “สูยหนิว” (Sui Nui) ภาษาฟิลิปปินส์ เรียกว่า “คาราบาว” (Carabao) และภาษาไทยเรียกว่า “ควาย” (Khway) ภาษามาลายู เรียกว่า “เกรเบา” (Krabao) พันธุ์ควายในโลกมี 2 ชนิด คือควายป่า และควายบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งควายบ้านออกไปได้อีก 2 ประเภทดังนี้คือ ควายปลัก (Swamp Buffalo) และควายน้ำ (River Buffalo) ประเทศ ในแถบเอเชีย มีการเลี้ยงควายปลักเป็นจำนวนมาก ใช้สำหรับทำงานในท้องนาเพื่อปลูกข้าว และลากเข็น เมื่อควายใช้งานไม่ไหวแล้ว ก็จะส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์เพื่อใช้เนื้อเป็นอาหาร (ชลิตา บัณฑวงค์, 2556) ควายปลัก มีความแข็งแรง มีกีบเท้าใหญ่ เคลื่อนไหวและเจริญเติบโตช้า ไม่ค่อยทนความร้อน จะแสดง

อาการทุนทลายเมื่อไม่ได้ลงน้ำเป็นเวลานาน ชอบแชในโคลนตมเพื่อป้องกันแสงแดด และแมลงรบกวน ได้แก่ ควายอินโดนีเซีย และควายไทย เป็นต้น ควายปลักของไทยมีลักษณะ ขนาด และสี คล้ายควายในพม่า กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งมี 2 สี คือ สีเทาเข้มเกือบดำ และสีเผือก-ผิวหนังสีชมพู (เอี่ยม ทองดี, 2543)

สำหรับควายน้ำหรือควายแม่น้ำ (River Buffalo) พบในอินเดีย ปากีสถาน อียิปต์ ยุโรปตอนใต้ ส่วนใหญ่เป็นควายที่ให้น้ำนมมากกว่าควายชนิดอื่น ชอบน้ำสะอาด ไม่ชอบลงโคลน ได้แก่ ควายอียิปต์ ควายคอเคเซียน และควายเมดิเตอร์เรเนียน เป็นต้น ควายแม่น้ำเพิ่งเข้ามาสู่ประเทศไทยประมาณสมัย รัชการที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงอยู่ในส่วนราชการ ควายยังไม่มีควมสำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทยมากนัก (จิราภรณ์ เกตุบุรณะ, 2556)

ในช่วงปี พ.ศ. 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงริเริ่มโครงการธนาคารกระบือ (Buffalo Bank Project) ขึ้นที่ปราจีนบุรี และกรมปศุสัตว์รับผิดชอบในการดำเนินการ ควายซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงถูกนำมาอนุรักษ์ผ่านรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ให้ความสำคัญกับสัตว์และธรรมชาติ โดยให้อยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมเดิม แต่ในบางครั้งควายกลับถูกนำมาอยู่ในลานแสดง เพื่อให้แสดงความสามารถที่ผิดไปจากธรรมชาติหรือเลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์ ดังเช่น การแสดงละครสัตว์จันดู เหมือนว่าให้ความสำคัญกับการเป็นธุรกิจ และการท่องเที่ยวมากกว่า (เช่น ความสะอาดสบาย ความพึงพอใจ ความปลอดภัย ความรู้ จากการท่องเที่ยว ฯลฯ) ดังกรณีการแสดงความสามารถของควายที่หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี (วรรณพร วนิชชานุกร, 2557) ที่สะท้อนมุมมองของนักท่องเที่ยวโซนยุโรปมักจะมองว่าการนำควายมาแสดงเป็นการทารุณสัตว์ ผิดจากธรรมชาติ แต่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะชอบสวนแปลกๆ สิ่งที่เป็นธรรมชาติมากกว่า แต่นักท่องเที่ยวโซนเอเชียจะชอบของแปลก อาจเป็นเพราะมีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ไม่มองว่าเป็นการทารุณ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มที่ต่อต้านบ้าง เช่น กลุ่มกรีนพีซ เคยเข้ามาสำรวจ 1 – 2 ครั้ง แต่ทางบ้านควายก็มีหนังสือรับรองจากกรมปศุสัตว์ว่าไม่ได้ใช้งานทารุณ (นันทินต์ย อนุศาสนะนันท์, 2549)

ด้านองค์ความรู้เรื่องควาย จากการสำรวจงานศึกษาช่วง ทศวรรษ 2500 – 2510 พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัย และวิทยานิพนธ์จากบุคลากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บางส่วนเป็นหน่วยงานราชการอื่น ๆ งานที่พบ ล้วนแต่อยู่ในกลุ่มงานสายวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นงานศึกษาทางด้านสัตวแพทยศาสตร์ สัตวบาล สัตวศาสตร์ ปศุสัตว์ และบางเรื่องเป็นงานวิจัยจากสาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร เช่น คุณภาพทรากและน้ำหนักร้อยละของกระบือไทย การค้าโคและกระบือในตลาดกรุงเทพฯ คุณภาพของเนื้อส่วนต่าง ๆ ของกระบือไทย การค้าปศุสัตว์ของประเทศไทย (โค กระบือ และสุกร) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโค-กระบือ: แผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบ การผลิตและการค้าโค-กระบือของไทย (มณีวรรณ กมลพัฒนา, 2539 และจิราภรณ์ เกตุบุรณะ, 2556)

งานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นการมองควายในฐานะปศุสัตว์-สัตว์เศรษฐกิจ อันเป็นที่ต้องการและสามารถพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ เพื่อประโยชน์ อีกทั้งบางรายการยังรวมการศึกษาควายร่วมกับวัวและหมูเป็นกลุ่ม “กระบือ-โค-สุกร” เฉพาะเรื่องการค้า และความต้องการบริโภคเนื้อ แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2520 ควาย จะเริ่มถูกแยกออกจากวัวและหมูมากขึ้น และเริ่มเน้นศึกษาเรื่องของการเร่งรักษาและการอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้สูญพันธุ์ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2530 – 2540 อย่างไรก็ตามการดำเนินการและงานศึกษาวิจัยก่อนทศวรรษ 2520 นี้มีคุณูปการตรงที่เป็นฐานความรู้ให้กับงานในสมัยต่อมา โดยเฉพาะองค์ความรู้เรื่องการปรับปรุงพันธุ์และข้อมูลสถานการณ์ การบริโภคเนื้อควาย ทั้งยังแสดงให้เห็นด้วยว่าในยุคของการพัฒนา

เศรษฐกิจของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 – 3 (ระยะ พ.ศ. 2504 - 2519) ควบคู่กันให้ความสำคัญ เพราะเป็นแรงงานที่ช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญอย่างข้าวได้ แม้ว่าจะเริ่มมีการส่งเสริมการใช้รถไถนาในช่วงเวลาเดียวกันนี้แล้วก็ตาม แต่เพราะควายยังสามารถให้เนื้อได้จึงทำให้มีการบำรุงพันธุ์ เพื่อให้ชาวนามีควายดีใช้ทำงาน และให้มีตลาดเนื้อควายคุณภาพเช่นกัน ด้านการพัฒนาชนบทยังเห็นได้จากการกระจายการตั้งสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ และสถาบันการศึกษาตามภูมิภาค เพื่อสร้างบุคลากรอาชีพที่มีความรู้เรื่องการปศุสัตว์ ดังเช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ตั้งคณะเกษตรศาสตร์ ขึ้น พร้อมกับมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยความจำเป็นเร่งด่วนตามมติของคณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาภูมิภาค (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2556)

ก่อนทศวรรษ 2530 คำกล่าวถึงควายและความเป็นไทย อย่างน้อยพบเพียงการยกย่องว่าเป็น “สัตว์คู่บ้านคู่เมือง” แต่เมื่อ เข้าสู่ทศวรรษ 2530 – 2540 ปรากฏเป็นความคิดและการอธิบาย ที่เด่นชัดขึ้นแบบที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการมองควายแบบชาตินิยม ดังที่ว่า “ควายกับชาวนาได้สร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างอารยธรรมไทย สร้างอำนาจอธิปไตยเหนือแผ่นดินแห่งนี้ขึ้นมา (เอี่ยม ทองดี, 2543) งานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาวะของความรู้สึกโหยหาอดีต ดังนั้นความต้องการ “อนุรักษ์” ควายไทยที่ถูกนำไปใช้จึงดูเหมือนเป็นความต้องการ “อนุรักษ์การใช้แรงงานจากควาย” หรือการรักษาภาพในอดีตไว้เสียมากกว่า ซึ่งนอกจากงานเขียนที่สะท้อนภาพนี้แล้ว ส่วนที่ปรากฏเป็นรูปธรรม คือการจัดสวนแสดงแปลงนา และการให้ควายไถนาให้นักท่องเที่ยวชมในหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยหลายแห่ง ก็เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของความพยายามจำลองภาพในอดีตไว้ในยุคปัจจุบัน ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของการทำนาได้เปลี่ยนไปแล้ว (ชลิตา บัณฑุงศ์, 2556) และในบางพื้นที่ได้มีประเพณีการนำควายมาชนกัน เพื่อรับใช้การท่องเที่ยว

แนวคิดประเพณีเฉพาะถิ่น

คำว่า ประเพณี นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน เพื่อต้องการอธิบายประเพณีให้มีความชัดเจน ลุ่มลึก และนำไปสู่ทิศทางการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีทางการปฏิบัติทางด้านประเพณีที่มีการสืบทอดปฏิบัติจากอดีตถึงปัจจุบัน

दनัย ไชโยธา (2546) กล่าวถึงประเพณี ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนที่กระทำในโอกาสต่าง ๆ ลักษณะสำคัญของประเพณี คือสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่สืบต่อกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม เรียกว่าประเพณีหรือนิสัยสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าประเพณีคือความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบทอดกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดี จนทำให้ประเพณีเดิมยังคงอยู่ต่อไปได้

ในงานศึกษาของบรรเทิง พาพิจิตร (2549) กล่าวว่า ประเพณี คือ สิ่งที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้นให้เป็นมรดกที่ผู้เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่นด้วยรูปปลักษณ์สำคัญ ๆ ของประเพณี เป็นสิ่งที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน มักเป็นพิธีการ มักเป็นการกระทำที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ ทำกันอย่างเอิกเกริก หรือทำอย่างตั้งใจมาก มักเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความรู้สึกว่าตนมีข้อผูกมัดต่อสังคม หรือคนมีความรับผิดชอบชั่วดี มักเกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชน ในเรื่องของอำนาจเหนือมนุษย์ มักเป็นพิธีการขอความช่วยเหลือ หรือการบูชาคุณที่กลุ่มชนนับถือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ที่วิจัยเป็นเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการชนควายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตสภาพการเลี้ยงควาย การปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้เลี้ยงควาย สนามควายชน การชนควาย และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 17 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดและอาศัยอยู่ในเกาะสมุย เป็นกลุ่มเจ้าของควายชน กลุ่มผู้มีหน้าที่เลี้ยงควาย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่สนใจดูการชนควาย โดยเลือกแบบเจาะจงในการลงสนามครั้งแรกโดยการไปสัมภาษณ์คนที่มีควายชนเป็นของตัวเอง หลังจากนั้นใช้วิธีเลือกแบบ Snowball นั่นคือการบอกต่อของผู้ให้ข้อมูลชี้แนะให้ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ ต่อไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้อาจนำมาจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมา ลักษณะควายชน และการเลี้ยงควายชน

การชนควายเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเป็นกีฬาที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย และมีชื่อเสียงมาก โดยเฉพาะชาวเกาะสมุยนิยมเลี้ยงควายไว้ใช้งานมากกว่าเลี้ยงวัวเหมือนท้องถิ่นอื่น ๆ จึงนำควายมาต่อสู้หรือชนกันในยามหมดฤดูหว่านไถ หรือเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว เหมือนกับการตีไก่หรือการชนวัว (เสนีย์ ใจเย็น, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2561 และวาสนา สมวงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤศจิกายน 2561)

1.1 ความเป็นมาของควายชน

ในสมัยก่อนชาวเกาะสมุยเลี้ยงควายไว้ใช้ไถนา ลากล้อเทียมเกวียน บรรทุกผลิตผลจากสวน โดยเฉพาะมะพร้าวไปขายที่ตลาด สมัยนั้นเกาะสมุยขึ้นตรงต่อเมืองนครศรีธรรมราชด้วยเหตุผลประการใด ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดคือ เจ้าพระยานครสัณฑ์ราชกุมารมิให้ใช้ควายเทียมเกวียน แต่ให้ปล่อยควายเหล่านั้นเมื่อควายถูกปล่อยให้อยู่อย่างอิสระ ควายก็จะต่อสู้กันหรือชนกัน ชาวบ้านเห็นควายต่อสู้กันหรือชนกันจึงเห็นเป็นของสนุก ดุเดือด ตื่นเต้น จึงนิยมดูกีฬาการชนควายตั้งแต่นั้นมา (ชวน เพชรแก้ว และสบาย ไสยรินทร์, 2537)

ภาพประกอบที่ 1 ชนควายลานของชาวเกาะสมุย เมื่อปี พ.ศ. 2518

ที่มา: สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุภาคย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542

ต่อมาจึงได้มีการนำควายมาเลี้ยง เพื่อต่อสู้หรือชนเป็นการเฉพาะ โดยควายที่นำมาเลี้ยงนั้น จะต้องเป็นควายที่มีลักษณะดี ผู้รู้ลักษณะควายที่ดีจะเป็นผู้ไปเสาะหามา ลักษณะควายดีที่ผ่านมามีประวัติ การชนเป็นเลิศ ได้แก่ ควายขาวโรงสี ควายอ้ายดำเขายาว ควายขาวหน่อตง เป็นต้น ควายที่มีลักษณะเด่น ส่วนใหญ่จะมีร่างกายกำยำ ลำสัน ข้อเท้าสั้น ไม่แก้งก้าง เฉลียวฉลาด อดทน เป็นเลิศ (สุธิวรงค์ พงศ์ไพบุลย์, สุภาคย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542) ถ้าเป็นควายดำจะต้องมีหางเป็นพวง มีขวัญรับแขก ทำหน้าทำหลังแข็งแรง หน้าใหญ่ โคนหางใหญ่ ผิวกายสีดำสนิท ถ้าเป็นควายเผือกต้องมีหางสั้น หน้าผาก หนุน ผิวกายสดใส (ชวน เพชรแก้ว และสบาย ไสยรินทร์, 2537)

1.2 ลักษณะควายชน

ควายที่นำมาใช้ชนกันจะต้องมีลักษณะดี โดยดูจาก เขาควาย ซึ่งเขาควายชน ลักษณะดี 3 ตัว ดังกล่าว มีประวัติการชนชนะเลิศ แต่ปัจจุบันได้เสียชีวิตไปแล้ว ได้แก่ ควายขาวโรงสี ควายดำเขายาว ควายขาวหน่อตง โดยควายลักษณะดีมีดังนี้

ควายตัวที่หนึ่ง ควายขาวโรงสี มีลักษณะกลมคล้ายราชสีห์ ร่างงามกว่าควายใดเท่าที่นักเลงควาย ได้เห็นมา มีตาเล็ก หัวโหนก เขารูปคันช้อนสีขาว คอยาวมีขวัญ 7 ขวัญคือขวัญขนานบ หนอกหน้า หนอก หลัง ขนาดหูทั้ง 2 ข้าง และขวัญหน้าโพ ข้อเท้าสั้นเป็นข้อมะขาม ลักษณะนิสัยไม่ยอมต่อหัวกับควายสีอื่น จะชนเฉพาะปลายสีขาวเท่านั้น พยศ ไว้ตัวไม่ยอมให้คนขี่หลัง ค่อนข้างดุ ถ้าเจ้าของแสดงอาการโกรธจะ โกรธตอบ แต่ถ้าตีด้วยก็จะตีตอบ ไม่ยอมให้ไล่หลัง วิธีการเอาชนะคู่ต่อสู้ใช้วิธีสับยก จับตาคู่ต่อสู้แล้วยก ให้ล้ม มีน้ำใจนักกีฬาไม่ยอมทำร้ายเพื่อนเมื่อแพ้ เพียงแต่ไล่ใช้คางเกยท้าย ควายตัวนี้ได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อ ปีพ.ศ 2518 ที่มาของชื่อควายว่าขาวโรงสีคือ ควายถูกเลี้ยงอยู่แถวโรงสีข้าวของตาเลี้ยงใกล้ ๆ โรงไฟฟ้า แม่น้ำ หรือ ตรงข้ามตลาดสดแม่น้ำในปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของควายขาวที่ชื่อ "ขาวโรงสี"

ภาพประกอบที่ 2 ควายเผือก “ขาวโรงสี” มีประวัติการชนชนะเลิศ (ตัวสีขาว)
ที่มา: สุธิวรงค์ พงศ์ไพบุลย์, สุภาคย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542

ตัวที่สองเป็นควายดำเขายาว เป็นควายสีดำสนิทคล้ายสีแมลงภู หน้าคางคกหรือหน้ายักษ์ หน้า สั้น เขายาวโค้งเป็นวงกลม คอยาว ข้อเท้าสั้น ลักษณะนิสัยเป็นควายใจแข็ง อดทนเป็นเลิศ แต่นิยมवल ใจเย็น ไม่หยาบ ไม่ดุร้าย เชื่องกับทุกคน โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ให้ขี่หลังได้ครั้งละ 2 – 3 คน ชอบกิน ข้าวสุกและขนมทุกชนิด นอนตักตื่นเช้า วิธีการชนจะดูชั้นเชิงคู่ต่อสู้ก่อน เมื่อเห็นว่าคู่ต่อสู้เหนื่อยแล้วจะรุก ทันทที่ไม่ยอมถอย และฟันคู่ต่อสู้ตามหู แก้ม และคอ ฉลาดในการแก้ลำคู่ต่อสู้ เมื่อเกิดเพลิงพล้ำ ปัจจุบัน เสียชีวิต และเลิกชนแล้วเมื่อเมื่อ พ.ศ 2528

ภาพประกอบที่ 3 “อ้ายดำเขายาว” มีประวัติการชนชนะเลิศ (ตัวสีดำ)

ที่มา: สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุภาภย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542

ควายตัวที่สาม ควายขาวหนอตง เป็นควายสีขาวเขาสั้นรูปคล้ายหน่อไม้ไผ่ตง มีขวัญขนาดนอก อันตะย้อยยาน ข้อเท้าสั้น หางสั้น เสียชีวิตแล้ว และเลิกชนแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2528 จากลักษณะควายเด่น ทั้ง 3 ตัวนี้สรุปเป็นลักษณะควายดีได้ดังนี้คือ จะต้องมีย่างกายกำยำลำสัน ข้อเท้าสั้นไม่แก้งก้าง มีความเฉลียวฉลาด อดทนเป็นเลิศ ส่วนลักษณะอื่นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว (วันชัย, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2561)

ภาพประกอบที่ 4 ควายเผือก “ขาวหนอตง” มีประวัติการชนชนะเลิศ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยพงษ์ พรหมจันทร์ วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

1.3 การเลี้ยงควายชน

การเลี้ยงควายชนจะต้องเลี้ยงดูอย่างพิถีพิถันเช่นเดียวกับวัวชน ควายชนจะต้องได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ กินอาหารที่มีประโยชน์ และจะต้องได้มีโอกาสฝึกชนในบางครั้ง รวมทั้งต้องระวังไม่ให้ใครเข้าใกล้โดยเฉพาฝ่ายตรงข้าม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...มีการจ้างคนดูแลควายชนเป็นพิเศษ ทั้งกลางวันและกลางคืน และตัดหญ้าให้ควายกินเป็นมื่อมื่อ ตลอดฤดูกาลที่จะมีการชนควาย...” (วาสนา สมวงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤศจิกายน 2561)

“...คนเลี้ยงควาย ส่วนใหญ่จะจ้างเลี้ยง แต่บางคนก็จะเลี้ยงดี เลี้ยงควายชนเลี้ยงดีกว่าเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียเสียอีก ยุ้งไม่ให้โตไร่ไม่ให้ต่อม...” (สมศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2561)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการเลี้ยงควายชนจะต้องดูแลเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องการกินการนอน บางครั้งจะจ้างคนเลี้ยงควายชนให้ดูแลเป็นพิเศษ เนื่องจากควายชนเป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นสิ่งที่ใช้ในประเพณีเฉพาะถิ่นของชาวเกาะสมุย

2. ประเพณีเฉพาะถิ่นการชนควายของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชนควายหรือพันควาย เป็นกีฬาอย่างหนึ่งซึ่งนิยมกันมากที่ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะที่นี่ยุคสมัยเลี้ยงเฉพาะควายไว้ไถนาและใช้งานไม่นิยมเลี้ยงวัวเหมือนอย่างอื่นการชนควายคือการใช้ควายต่อสู้กันเช่นเดียวกับการชนวัวหรือชนไก่

2.1 ความเชื่อ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับควายชน

ในการชนควาย เมื่อนำควายมาเปรียบกันจนได้คู่ต่อสู้เรียบร้อยแล้ว ต่างฝ่ายต่างก็ขุนควายของตนตามบำรุงดูแลเป็นอย่างดีเพราะใกล้วันชน บางคนจะใช้เศษแก้วเสียมเขาทั้งสองข้างให้แหลมคม บางรายใช้พริกขี้หนูตำละเอียดพอกเขาไว้ เผื่อว่าเมื่อใช้เขาควายขวิดถูกคู่ต่อสู้จะได้เสียบทรมานยิ่งขึ้น มักจะทำก่อนถึงเวลาชนเล็กน้อย เมื่อถึงวันชนจะมีการทำพิธีทางไสยศาสตร์ ลงคาถาอาคมโดยลงเลขยันต์อักขระขอมธงสีทั้งสองข้างใกล้บริเวณสันหลังของควาย มีการผูกคอและเท้าทั้ง 4 ด้วยด้ายที่เสกเป่าด้วยหมอผู้ชำนาญ เท้าหน้าข้างซ้ายผูกด้วยด้ายสีแดง ส่วนเท้าอื่น ๆ ผูกด้วยด้ายสีขาว เมื่อได้ฤกษ์จะจูงควายออกจากคอกด้วยการเลือกทิศที่เป็นชัยมงคล เรียกว่า การนำออกจากกูกูกิศทางนี้ว่า บุ่มควาย และเรียกการนำออกไปอย่างสำรวมและถูกต้องตามทิศประจำวันว่า จามทิศ ซึ่งมีตำราอธิบายไว้ว่า วันไหนห้ามนำออกทางทิศใดไว้ดังนี้ (ประยงค์ ใจซื่อ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2561)

วันจันทร์	ห้ามทิศอีสาน
วันอังคาร	ห้ามทิศอาคเนย์
วันพุธ	ห้ามทิศประจิม
วันพฤหัสบดี	ห้ามทิศทักษิณ
วันศุกร์	ห้ามทิศบูรพา
วันเสาร์	ห้ามทุกทิศ
วันอาทิตย์	ห้ามทุกทิศ

วิธีการทางไสยศาสตร์และการใช้ยาชนิดต่าง ๆ ที่เจ้าของควายกระทำ เพื่อให้ฝ่ายของตนชนะ เรียกว่าการแต่งกาย เรื่องนี้เป็นขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีหลักฐานเป็นเอกสารวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง แต่งควายที่สืบค้นได้และเก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา 3 สำนวนโดยมีสำนวนละ 1 เล่มเป็นหนังสือชุดคำและชุดขาว ได้มาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และนครศรีธรรมราช เอกสาร 3 ฉบับ แสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของการแต่งกายจึงมุ่งที่จะทำให้ควายของตนมีชัยชนะ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อย เพื่อบรรลุเป้าหมายจะแตกต่างกันไป ซึ่งได้กล่าวไว้ในเอกสารแต่ละฉบับ (วีระ, สัมภาษณ์วันที่ 20 ธันวาคม 2561)

การแต่งควาย ตั้งเวทย์มนต์คาถา และยาเช่นเวทย์มนตร์ โดยจับที่เชือกควายแล้วว่าคาถาดังนี้
อะ อา อี ตี ผัน ๆ ๆ ชัง อนิจจัง อนัตตา นอกจากนี้ยังมีคาถาสำหรับเรียกจิตควาย ผูกจิตควาย ปลุกควาย คาถาสำหรับใช้เสกน้อมถวายเพื่อมิให้คู่ต่อสู้ชนกระทบ ตลอดจนเวทย์มนตร์คาถาที่ใช้ประกอบย่นลงปลายเขาหัวเท้าหน้าและหลังของควาย เพื่อให้คงทนเป็นสิริมงคล ซึ่งการใช้อายมีการใช้ยาที่ทำให้ควายกินเพื่อเสริมกำลัง หรือเพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน เช่น ให้เอาหญ้าขี้มอม 1 ทนตี 1 สัพขัย 1 ลูกลอก 1 เทียน

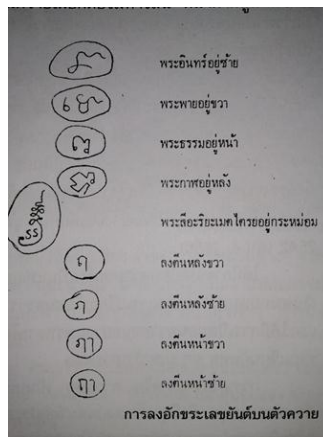
ฉา 1 หัวขง 1 ขม้นอ้อย 1 น้ำมันงา 1 แล้วใช้คาถาเสกยาดังนี้ โอมเพชรตัง เพชรตัง ตัวทรพีคงเป็นกรัง
หนังสือทรพีคงเป็นเหล็ก ตัวทรพีคงคือเพชร สวาหะสวาโหม หรืออีกวิธีหนึ่งใช้คาถาว่า ทุสมะนิ ลงขม้นอ้อย
4 แวน เสก 7 คาบ ให้ควายกินคงน้กแล (พงษ์ พรหมจันทร์, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2561)

ภาพประกอบที่ 5 วิธีการทางไสยศาสตร์ “พิธีกรรมการแต่งควาย” ก่อนการชน
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561

เรื่องการแต่งควาย ยังมีตำรายาเวทย์มนต์คาถาและพิธีกรรมที่ทำให้ฝ้ายตรงข้ามเจ็บป่วย เขาหัก
ไม่มีกำลังสู้ควายของผู้แต่งควาย ทั้งยังทำให้ผู้แต่งควายฝ้ายตรงข้ามมือเท้าอ่อนงงงัน ไม่สามารถกระทำ
ต่อควายของผู้แต่งได้ นอกจากนี้ยังมียาสำหรับป้องกัน หรือแก้เมื่อควายถูกฝ้ายตรงข้ามวางยา (ประยงค์
ใจซื่อ, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน 2561)

การแต่งควายชน ผู้แต่งจะต้องว่ามนต์ หรือให้พรแก่ควาย เช่น ความบางตอนของบทให้พรกล่าว
ว่า โอมสิทธิ นางคูรำ ก็มาให้พร แก่พระยาทรพี ในศิริยบรรพต ปรากฏทุกแห่งทั่วแหล่งหล้า นางจึงก็มา
ร้องเชิญหมู่เทพยดาให้ลงมาทั้ง 16 ชั้นฟ้า 15 ชั้นดิน ขอเชิญพระอิศวรมาอยู่เขาซ้าย ขอเชิญพระนารายณ์
มาอยู่เขาขวา ขอเชิญเทพดาอารักษ์ สถานอันมีฤทธิ์ ทั้งพระ 1 พระ 2 พระ 3 พระ 4 พระ 5 พระ 6
พระ 7 อันตัวนี้เข้ามาอยู่ ขอให้มั่งคั่งดังพระยาหลมานผู้ผลาญลังกา ขอให้มาราพ่ายแพ้ ตีค่าน้ำนมแม่
ขอมาคงกระพันชาติริ วันนี้วันดีจึงมีฤทธิ์ ถาดังไฟประลัยกัลป์ คงทั้งกลางวัน คงทั้งกลางคืน คงทั้งหลับ
คงทั้งตื่น คงทั้งซ้าย คงทั้งขวา คงทั้งหน้า คงทั้งหลัง คงทั้งสรรพเครื่องสุชล โอม ทนๆ คงๆ สวาโหม
(คงหมายถึงอยู่ยงคงกระพัน) และมีความเชื่อว่ามนต์บทนี้ อาจใช้ปกลายทำน้ำมันตรีบพิเศษ ทำน้ำมัน
ทาควาย ก็ได้ถ้าทำให้คงทน และชนชนะ (พระครูถิรบุญญากร, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2561)

ภาพประกอบที่ 6 อักขระเลขยันต์ที่ใช้ในการเขียนทำพิธีแต่งควายก่อนการชน
ที่มา: สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุภาภย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เรื่องการแต่งกายนี้ได้รับอิทธิพลบางส่วนจากวรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์ตอนกำเนิดเทพี ดังมีการเปรียบเทียบสายชลเหมือนทะเล ซึ่งมีฤทธิ์แก้วกล้า เมื่อเสร็จแล้ว กรรมการกลางจะมาตรวจสอบเขาควาย ใช้ผ้าเช็ดดูเขาเพื่อให้มีเลขพญาพิจิตรอยู่ ต่อจากนั้นต่างฝ่าย ต่างอาบน้ำให้ควายของตน เพื่อให้ตัวลื่น หลังจากนั้นจะมีสัญญาณเริ่มการชนควาย ทั้งสองฝ่ายจะเริ่ม ตัดเชือกที่สนตะพายให้เหลือไว้เพียงพอดึงจมูกไว้ และหมอมจะเดินนำหน้า ความญผู้ชำนาญการชนควาย ก็จะไปเดินตามหลัง หมอแต่ละฝ่ายจะถอนหลักของตน ความญก็จะปล่อยให้ควายชนกัน การต่อสู้ของควายจะ ชวิดกันอย่างดุเดือด และรุนแรงกว่าวัว นักการพนันชั้นต่อจะคอยสังเกตที่ ลิงค์ของควายถ้าลิงค์ฝ่ายใด หดย่อหมายถึงฝ่ายนั้นหมดกำลังทั้งกายที่จะต่อสู้ไป เวลาต่อสู้มักแพ้เมื่อแพ้ชนะกันมักไล่ชวิดกันต่ออย่าง เคียดแค้นผู้ชมจึงต้องระวังอันตรายเพราะอาจถูกลูกหลงได้ง่าย ๆ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุภาภย์ อินทร์ทอง คง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542)

2.2 สนามชนควาย

สนามชนควายเดิมไม่มีการจัดแต่งใด ๆ เพียงเป็นบริเวณที่มีลานกว้างพอที่จะให้ควายต่อสู้กันได้ใน พื้นที่พอให้ผู้ชมการต่อสู้ได้ยืนดูตามสมควรก็เป็นอันเพียงพอ ส่วนใหญ่จะเป็นลานกว้างในสวนมะพร้าว หรือกลางทุ่งนา การชนควายในสนามเช่นนี้เรียกว่า การชนควายลาน การชนควายแบบดังกล่าวเป็นการ ชมเพื่อความสนุกสนานมากกว่าอย่างอื่น (ธีรพล, สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2561)

ควายจะชนกันในที่โล่งที่มีลานมาก คนดูที่ใจกล้า ๆ ช่างจะเข้าไปดูอย่างใกล้ชิด ส่วนเด็ก ๆ หรือผู้ไม่สันหัดกรณี่ ก็ต้องปีนต้นไม้ดูกันบ้าง ยืนบนเนินสูง ๆ บ้าง ยืนบนรถยนต์บ้าง ยืนแอบดูข้างโคน มะพร้าวบ้าง เพราะเมื่อควายชนกันจนแพ้ชนะแล้ว ตัวชนะจะไล่ชวิดตัวแพ้ หากอยู่ในเส้นทางที่ควายไล่ กันอาจเกิดอันตรายได้

ภาพประกอบที่ 7 ลานชนควายและผู้ชมที่ยืนบนรถบรรทุก และป็นต้นมะพร้าวควายชน
ที่มา: จดหมายเหตุเกาะสมุย เฟสบุค 15 กุมภาพันธ์ 2559

ปัจจุบันมีการทำบ่อนควายชน นิยมเลือกสถานที่โดยใช้ดงมะพร้าวที่มีต้นมะพร้าวห่างห่างไม่ไกลจากชุมชนใหญ่เท่าใดนักโคนต้นมะพร้าวที่ให้ผลน้อยหรือไม่ให้ผลออก จัดหาไม้มาล้อมคอกวงกลม ๆ มีปีก 2 ข้างซ้ายขวาและเป็นทางเข้าออกเส้นทางวิ่งของความเมื่อเกิดการพ่ายแพ้ พื้นที่ของคอกประมาณ 500 – 600 ตารางเมตร ไม้ที่นำมาล้อมทั้งเสาและไม้รั้วต้องแข็งแรงโดยทั่วไปจะใช้ไม้มะพร้าวตัดเป็นท่อน ท่อนขนาดไม้ที่นำมาล้อมทั้งเสาและไม้รั้วต้องแข็งแรงยาวประมาณ 2.5 ถึง 3.0 เมตรมาทำเป็นเสาปักห่างกันประมาณ 1.5 ถึง 2.0 เมตร ใช้ไม้ไผ่ทั้งลำมาทำเป็นไม้รั้ว ใช้เชือกคาคออย่างแข็งแรงปีกสองข้างอันเป็นทางเข้าออกและทางหนีกว้างประมาณ 3 เมตรยาวประมาณ 30 ถึง 40 เมตรโดยใช้วัสดุแบบเดียวกันทำเป็นรั้วต่อจากวงกลมปากทางจดกับรั้วสนามชั้นนอกที่ตั้งขึ้นเพื่อบังตาคนที่ไม่ได้เสียเงินค่าดู สนามแต่ละสนามจะมีพื้นที่ว่างรอบ ๆ วงกลมประมาณ 3 – 4 เท่าของพื้นที่สำหรับควายชนใช้เป็นที่พักควายชนก่อนถึงวันชน และเป็นบริเวณที่ผู้ชมและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นที่ยืนชม และดำเนินการในการชนควาย (พัฒนา, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561)

เมื่อถึงวันกำหนดชนจะมีการสร้างศาลเพียงตาและนำไม้มาปักเป็นวงกลมสำหรับวงสายสัญญาณทำพิธีทางไสยศาสตร์เรียกว่า มณฑลควาย สำหรับการแต่งควายก่อนชนควาย ซึ่งรวมคนภายนอกเข้าไปในบริเวณมณฑลกึ่งกลางสนามมีผ้าม่านขนาดกว้างประมาณ 4 เมตรยาวประมาณ 10 เมตรกันเป็นม่านบังตาควายไม่ให้มองเห็นคู่ต่อสู้ ขณะเข้าพิธีทางไสยศาสตร์ เมื่อได้เวลาปล่อยควายเสาไม้และผ้าม่านจะถูกนำออกเหลือที่เป็นลานโล่งสำหรับควายชนทั้งคู่จะต่อสู้กัน (สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 20 ธันวาคม 2561)

การชนควายได้เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นชนเพื่อเป็นการเดิมพัน และมีการทำพนันในการแพ้ชนะของคู่ควายที่ลงชนในสนาม เมื่อมีผู้คนมาดูการชนควาย ทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นเข้ามาชมมาก การเสี่ยงต่ออันตรายของผู้ชม ซึ่งอาจเกิดอันตรายจากการต่อสู้และหลบหนีคู่ต่อสู้ของควายที่แพ้ จึงได้มีการกำหนดให้ผู้จัดชนควายจัดทำสนามให้แข็งแรงป้องกันอันตราย และถูกต้องตามธรรมชาติของควายในการหลบหนีเมื่อพ่ายแพ้

ภาพประกอบที่ 8 สนามชนควายในปัจจุบัน

ที่มา: ประเพณีและวัฒนธรรมเกาะสมุย: กีฬาชนควาย, 2562

สำหรับสถานที่นั่งชมนั้นต่อมาทางราชการได้กำหนดให้เจ้าของสนามหรือผู้จัดทำอ้อมจันทร์ให้ผู้ชมได้นั่งอย่างปลอดภัยด้วย ดังนั้นทุกสนามจะมีอ้อมจันทร์เล็กใหญ่แล้วแต่ความเหมาะสมของจำนวนผู้ชมที่คาดว่าจะมาชมควายชนในนัดนั้น ส่วนใหญ่คนต่างถิ่นจะนิยมนั่งอ้อมจันทร์ เพราะเกรงอันตรายมากกว่าคนในท้องถิ่น

สนามชนควายแม้จะเป็นงานที่ไม่ละเอียดประณีตแต่เป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์เพื่อป้องกันภัยอันตราย และหาทางให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของควาย ซึ่งเมื่อเกิดพายุแพ้วจะวิ่งหนี ส่วนตัวที่ชนะจะไล่ตามข่มขวัญ ทำอันตรายคู่ต่อสู้จนมั่นใจว่าชนะเด็ดขาดแน่แล้ว (ลัดดา รักอิสระ, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2561 และสมบุญ บัวหลวง, สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤศจิกายน 2561) ในการชนแต่ละคู่แต่ละครั้งจะมีการเสี่ยงทาย เลือกแดนแบ่งเขตกัน เมื่อได้แดนกันแล้วคนทำพิธีของแต่ละฝ่ายจะใช้น้ำมันต์ประพรมทั่วมณฑลของตน เพื่อขับไล่เสนียดจัญไร ต่อจากนั้นจึงนำควายเข้าสู่มณฑลของตน และมีการตั้งศาลเพียงตา จุดธูปเทียนบูชา ไหว้เจ้าที่ และบริกรรมคาถาเรียกกำลังให้กับควายฝ่ายของตน แล้วเดินไปในเขตแดนกลางทำที่เป็นตัดไม้ข่มนามผู้ต่อสู้ ห้ามเดินเลยเข้าไปในเขตของแดนฝ่ายตรงกันข้าม โดยใช้มีดปักลงในดินที่เป็นเขตของฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งถือเป็นเคล็ดของควายฝ่ายตนแทงถูกคู่ต่อสู้ บางทีก็หาวิธีทำให้เวทมนตร์ของอีกฝ่ายหนึ่ง เสื่อมความขลังโดยกลอุบายต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า “ปลอง” (พงษ์ พรหมจันทร์, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2561)

2.3 ประเพณีเฉพาะถิ่นการชนควายของชาวเกาะสมุย

ในการชนควายจะต้องมีการเปรียบคู่ชน เมื่อเปรียบคู่ชนเรียบร้อยแล้ว ต่างฝ่ายต่างก็ขุนควายของตนเอง บำรุงดูแลรักษาเป็นอย่างดี เช่น การหาเศษแก้วมาเผาเอาควาย ทั้งสองข้างให้แหลมคม เมื่อถึงวันชนจะต้องมีการทำพิธีทางไสยศาสตร์ลงคาถาอาคม ลงเลขยันต์อักขระขอมตรงสี่ข้างทั้งสอง ไกล่บริเวณสันหลังของควาย มีการผูกคอ และข้อเท้าทั้งสี่ด้วยด้ายที่เสกเป่าด้วยหมอผู้เชี่ยวชาญ เท้าหน้าข้างซ้ายผูกด้ายสีแดง ส่วนข้อเท้าอื่น ๆ ผูกด้ายสีขาว (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุภาภย์ อินทร์ทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์, 2542) ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...การชนควายจะมีการแบ่งแดนกัน มีการใช้ไสยศาสตร์ บริกรรมคาถา จุดธูปเทียน แล้วแต่ว่าแดนไหนจะมีพิธีกรรมและความเชื่อของแต่ละค่ายอย่างไร...” (อภิชัย, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2561)

“...การเดินบริกรรมคาถาก็เป็นการตัดไม้ข่มนามคู่ต่อสู้ แล้วแต่ว่าใครจะมีความเชื่อ บางครั้งก็ขับไล่เสนียดจัญไร...” (สัมพันธ์, สัมภาษณ์วันที่ 16 ธันวาคม 2561)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีเทคโนโลยี ความเจริญรุ่งเรือง การนำควายมาชนเป็นกีฬาประเพณีท้องถิ่น แต่ก็ยังมีความเชื่อ และมีพิธีกรรมแบบดั้งเดิมอยู่

ภาพประกอบที่ 9 ควายชนในปัจจุบันจะชนกันในบ่อน
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 25 ตุลาคม 2561

การต่อสู้ของควายจะมีการต่อสู้กันอย่างดุเดือด รุนแรงกว่าวัวชนมาก นักการพนันชั้นต่อจะคอยสังเกตที่ลิ้งค์ของควายถ้าลิ้งค์ของควายใดทรุดยอมหมายถึงฝ่ายนั้นหมดกำลังใจในการที่จะต่อสู้ต่อไป เวลาต่อสู้มักจะแพ้เมื่อแพ้ชนะกันมักไล่ขวิดกันต่ออย่างเครียดแค้น (จักรกริช, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561)

การชนควายหรือควายชน เป็นเกมกีฬาที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในคน ทุกเพศ ทุกวัย ของชาวเกาะสมุย ซึ่งมีจุดประสงค์ของการประลองควายชนต่างไปจากอดีต กล่าวคือในอดีตเป็นการนำควายมาประลองกันในยามว่าง หรือหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่ปัจจุบันมีการเลี้ยงควายสำหรับชนเพื่อการพนันชั้นต่อกันเป็นการเฉพาะ โดยขออนุญาตจากราชการอย่างถูกต้อง ตามกฎหมายเป็นการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเกาะสมุย เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้มีการเปิดบ่อนควายชนขึ้นเป็นแห่งแรกของอำเภอเกาะสมุย ตำบลลิปะน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บเงินสมทบทุนสร้างศาลาการเปรียญวัดสมุทราราม (วัดลิปะน้อย) ไม่ได้มีการเปิดบ่อนควายชนอย่างแพร่หลายในทุกตำบลอย่างเช่นในปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของกีฬาชนควายที่เปลี่ยนไปจากอดีตทำให้ประชาชนหมกมุ่นในการพนันเป็นการพนานิสัยที่ไม่ดีให้กับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะการเล่นการพนัน ซึ่งปีหนึ่ง ๆ จะมีการนำควายมาชนกันหลายคู่หมุ่นเวียนกันหลาย ๆ บ่อนทั่วเกาะสมุย (คมสันต์, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561)

สรุปและอภิปรายผล

1. ความเป็นมา ลักษณะควายชน และการเลี้ยงควายชน จากการศึกษาพบว่า ควายชนในพื้นที่เกาะสมุยในอดีตชาวบ้านเลี้ยงควายไว้ไถนาหรือเป็นแรงงานเทียมเกวียน ในยามว่างควายได้ต่อสู้กันชนกัน ขวิดกัน ทำให้ชาวบ้านในสมัยนั้นเกิดความตื่นเต้น สนุกสนาน เมื่อยามว่างจากการทำนา หรือทำการเกษตร จึงได้นำควายมาเปรียบเทียบกับนำมาชนกันในพื้นที่นาหรือสวนมะพร้าวเพื่อความสนุกสนานบันเทิง ลักษณะควายชนเป็นการคัดสรรควายจากการที่เมื่อต่อสู้กันแล้วชนะ จึงได้มีผู้ประมวลลักษณะดีไว้ในเอกสารหนังสือบุตรขาว บุตรดำ ว่าควายที่มีลักษณะดีควรเป็นอย่างไร การดูแลควายชนก็เช่นเดียวกันจะดูแลเป็นพิเศษ ทั้งด้านการกิน การนอน เพื่อให้ควายมีพลังกำลังในการต่อสู้ และหวังชัยชนะ ปัจจุบันนี้มีควายเหล็กเข้ามาแทนที่ จึงทำให้บางพื้นที่ได้มีการอนุรักษ์ควายไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของเอี่ยมทองดี (2543) ที่มองว่าควายควรมีการอนุรักษ์ไว้ สะท้อนให้เห็นถึงภาวะของความรู้สึโหยหาอดีต ดังนั้นความต้องการในการอนุรักษ์ควายไทยที่ถูกนำมาใช้ในประเด็นดังกล่าวจึงดูเหมือนเป็นความต้องการอนุรักษ์การใช้แรงงานจากควาย หรือการรักษาภาพลักษณ์ของควายกับชาวนาในลักษณะชาตินิยมเน้นคือการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างอารยธรรมไทย สร้างอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนขึ้นมาผ่านวาทกรรมควาย ดังนั้นควายชนของชาวเกาะสมุยที่นำมาเลี้ยงอาจเป็นเหตุผลเช่นเดียวกับงานศึกษาของเอี่ยมทองดี (2543) สะท้อนภาพลักษณ์การโหยหาอดีต และการอนุรักษ์แรงงานควายในลักษณะของชาตินิยมที่ยังคงทำให้ควายในพื้นที่เกาะสมุยยังคงมีอยู่ ถึงแม้จะเป็นลักษณะของการเลี้ยงควายชนก็ตาม

2. ประเพณีเฉพาะถิ่นชนควายของชาวเกาะสมุย จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบในประเด็น ประเพณีชนควายที่เกาะสมุยมีลักษณะคล้าย กับกีฬาชนวัวของจังหวัดสงขลา จะจัดขึ้นในโอกาสที่มีงานมงคล หรือเทศกาลต่างๆ ซึ่งได้นำควายมารับใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก “ควายเหล็ก” ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำนา เพียงเพราะมีความเร็ว ความสะดวกสบาย จากที่เคยเห็นควายเดินอยู่ตามท้องไร่ท้องนา กลัปกลายเป็นสัตว์ที่ถูกคนมองข้าม จนในระยะหลังควายแทบจะไม่ปรากฏอยู่ในภาคการเกษตรของชาวนาอีกเลย เมื่อควายเกิดการว่างงานขึ้น จึงทำให้ควายจำนวนไม่น้อยต้องจากท้องไร่ท้องนาไปอยู่โรงฆ่าสัตว์ หรือบางครั้ง ควายอาจเป็นอาหารอันโอชะให้แก่ชาวนาบางพื้นที่ และประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของสุภาวดี ธรรมรัตน์, เจตน์สฤกษ์ สัมพันธ์, เก็ดถวา บุญปรการ, ชุติมา หวังเบญหมัด, รัชดา ธรรมเจริญ และนันทรัฐ สุริโย (2557) ที่มองว่า ความสำคัญของควายด้านการเกษตรเริ่มหมดไป แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีท้องถิ่นหนึ่งที่ยังคงให้ความสำคัญกับควาย นั่นคือพื้นที่เกาะสมุยได้เลี้ยงควายเพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เกาะนี้มีควายมากกว่าสัตว์เลี้ยงชนิดอื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้การที่ผู้คนได้มองเห็นควายเพร็ดเที่ยวชนกัน ขวิดกัน จึงน่าจะเป็นต้นเหตุของการนำควายมาชนกัน จนเกิดเป็นกีฬาชนควายอย่างเช่นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของบรรเทิง พาพิจิตร (2549) ที่มองถึงประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งที่คนในสังคมมีส่วนร่วมสร้างขึ้นให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้ที่เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่ให้แก่คนในสังคมอื่น ซึ่งการนำควายชนมาทำเป็นประเพณีท้องถิ่นของการชนควายจะช่วยให้ชื่อเสียงของชาวเกาะสมุย เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนอันเป็นเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2556). *ประวัติคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*,
ค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2556, จาก: http://ag.kku.ac.th/TA/about_us.php
- จิราภรณ์ เกตุบุรณะ. (2556). จากควายศึกแห่งบางระจัน ถึงบุญเลิศ ช้องทอง. *กรมปศุสัตว์*. ค้นเมื่อวันที่
3 เมษายน 2556, จาก: <http://www.dld.go.th/inform/article/articl11.html>
- ชลิตา บัณฑุงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. ใน *คน ข้าว นา ควายใน
วัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. พจนก กาญจนจันทร์ และคณะ.(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ:
พิพิธภัณฑสถานชาติเฉลิมพระเกียรติ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชวน เพชรแก้ว และสบาย ไสยรินทร์. (2537). *สุราษฎร์ธานีของเรา*. กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยามพรีนติ้ง
กรุ๊ป.
- दनัย ไชโยธา (2546). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณี*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- นันทินิตย์ อนุศาสนะนันท์, (2549) *ควายกับคน ความสัมพันธ์ในสังคม ไทย: ศึกษาผ่านตำนาน เรื่องเล่า
ประเพณีพิธีกรรม และวิถีชีวิตควายที่ เปลี่ยนไป*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชา
มานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- บรรเทิง พาพิจิตร. (2549) *ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์,
ประเพณีและวัฒนธรรมเกาะสมุย: กีฬาชนควาย (2562) ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก:
<https://sites.google.com/site/dekhmuy/1>
- มณีวรรณ กมลพัฒนะ (2539) *ควายไทย จุดกำเนิดเทคโนโลยีมาโต มาติด*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2548). *วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัดสรร เล่มที่ 7*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วรรณพร วนิชชานุกร. (2557) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: Ecotourism, *วารสารประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์* 1(1) 74–80
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ สุภาค อินทองคง และอุบลศรี อรรถพันธ์. (2542). *ชนควาย*. ใน สารานุกรม
วัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุภาวดี ธรรมรัตน์ เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์ เกิดถวา บุญปรากฏ ชุตินา หวังเบญจหมัด รัชตา ธรรมเจริญ
และนันทรัฐ สุริโย. (2557). “ควายไล่ทุ่งทะเลน้อย”: วิถีควาย...วิถีคนที่เปลี่ยนไป. ในรายงาน
สืบเนื่องจากการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย
วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. (หน้า 11-20). สงขลา: มหาวิทยาลัย
หาดใหญ่
- เอี่ยม ทองดี, (2543) ค. ควายเข้านา, ใน *รวมบทความทางวิชาการ ภาษาและวัฒนธรรม*, (หน้า 153-
171). นครปฐม: สถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

บุคลากร

คมสันต์, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561 ที่บ้านสวนทุเรียน ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัด
สุราษฎร์ธานี

- จักรกริช, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561 ที่บ้านบางเก่า ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ธีรพล, สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2561 ที่บ้านท้องกรูด ตำบลตลิ่งงาม อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประยงค์ ใจซื่อ (อดีตกำนันตำบลหน้าเมือง), สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่บ้านเลขที่ 123
หมู่ 2 บ้านสวนทุเรียน ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อ
- พงษ์ พรหมจันทร์ (ข้าราชการบำนาญ ครูโรงเรียนวัดภูเขาทอง), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.
2561 ที่บ้านเลขที่ 274 บ้านเขาพระ หมู่ 3 ตำบลแม่น้ำ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- พระครูธิรบุญญากร (สถิต ธิรบุญโญ) (เจ้าอาวาสวัดสันติวาราม และวัดแหลมสอ), สัมภาษณ์วันที่ 11
พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่ศาลากุฎี เจ้าอาวาสวัดแหลมสอ บ้านท้องกรูด ตำบลตลิ่งงาม อำเภอ
เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อ
- พัฒนา, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2561 ที่บ้านบางเก่า ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี
- ลัดดา รักษิระ (ข้าราชการบำนาญ ครูโรงเรียนเกาะสมุย), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2561
ที่บ้านเลขที่ 181 บ้านนาตอ หมู่ 2 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อ
- วันชัย, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2561 ที่บ้านละไม ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วาสนา สมวงศ์ (ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยสมุย), สัมภาษณ์วันที่ 10
พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่บ้านเลขที่ 31/1 บ้านละไม หมู่ 4 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วีระ, สัมภาษณ์วันที่ 20 ธันวาคม 2561 ที่ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สมบุญรณ์ บัวหลวง (ข้าราชการบำนาญ ครูโรงเรียนวัดกลาง), สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2561
ที่บ้านเลขที่ 47 บ้านบางเก่า หมู่ 4 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สมศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2561 ที่บ้านท้องกรูด ตำบลตลิ่งงาม อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สัมพันธ์, สัมภาษณ์วันที่ 16 ธันวาคม 2561 ที่บ้านไสยอ (เฉวง) ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 20 ธันวาคม 2561 ที่ร้านน้ำชา ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เสนีย์ ใจเย็น (ประธานชมรมข้าราชการครูอำเภอเกาะสมุย และรองประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอ
เกาะ สมุย), สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่บ้านเลขที่ 96/5 หมู่ 2 บ้านไสยอ (เฉวง)
ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- อภิชัย, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2561 ที่บ้านเขาพระ ตำบลแม่น้ำ อำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี